

Redenen voor het maken van een profielkeuze vanuit het perspectief van de leerlingen op het voortgezet onderwijs

Student: Lian Huising (s4074521)

Begeleider: Hanke Korpershoek

Tweede begeleider: Inge Wichgers

Tweede beoordelaar: Anouk Zuurmond

Rijksuniversiteit Groningen

Faculteit der Gedrags- en Maatschappij Wetenschappen, Bachelorwerkstuk Pedagogische

Wetenschappen

03-06-2022

Abstract

At an early stage in secondary education, pupils make a study profile choice that is important for their future. Making career decisions is a complex process that pupils may experience as difficult. Research shows that there are several factors that can influence the decision-making process and thus the career decisions of pupils. This research investigated the reasons of pre-vocational secondary education pupils, senior general secondary education pupils and pre-university education pupils for choosing a certain profile. In addition, a possible difference in reasoning between boys and girls for choosing a profile was also examined. By means of nine semi-structured interviews in focus groups, five factors were found as reasons for choosing a profile among 27 pupils. The future perspective was an important reason for many pupils to choose a certain profile, as well as the interest of pupils and the difficulty of a profile. In addition, the results showed that, according to pupils, the advice received from teachers and the profile-choice guidance at school hardly contributed as a reason for choosing a specific profile. The five factors that were found as reasons for choosing a certain profile in this research fit within the Systems Theory Framework. The factors *future perspective*, *interest* and *the degree of difficulty of a profile* match the first system of the STF, namely the individual influence system. The factors *profile choice guidance* and *the advice of teachers* fit within the second system, the social influence system. Contrary to previous research, the factor environment/influence of others did not appear to have had any influence on making a profile choice. Future studies can therefore investigate the influence of the environment on pupils as this can also play an important role in making a profile choice.

Inleiding

Aanleiding

In Nederland maken leerlingen op het voortgezet onderwijs een profiel- en vakkenkeuze. Het voortgezet onderwijs in Nederland kent verschillende schooltypen, namelijk het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo), het hoger algemeen voortgezet onderwijs (havo) en het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo). Leerlingen op het vmbo worden opgeleid om naar het mbo te gaan en havoleerlingen worden opgeleid voor het hoger onderwijs. Daarnaast richten vwo-leerlingen zich op de Universiteit (Driessen et al., 2005). In 1998 is de vrije vakkenkeuze van leerlingen vervangen voor een keuze van een profiel, ook wel de Tweede Fase. De problematische aansluiting van havo en vwo op het hoger onderwijs is een van de redenen voor deze verandering. Daarnaast heeft een verkeerd gekozen vakkenpakket bij veel leerlingen ervoor gezorgd dat zij niet over de juiste kennis beschikten om probleemloos in te kunnen stromen in het eerste jaar van een studie in het hoger onderwijs (Rekers-Mombarg, 2015). Met de invoering van de profielen en de start van de Tweede Fase is de bovenbouw van de havo en het vwo ingrijpend veranderd. Sindsdien kiezen vmbo-leerlingen in het tweede jaar een profiel en havo- en vwo-leerlingen maken in het derde jaar een profielkeuze. Naast de verplichte vakken die bij een profiel horen, kiezen leerlingen ook vakken binnen het gekozen profiel. Bijna alle vakken worden in het centrale examen getoetst (Rekers-Mombarg, 2015). De vier profielen waaruit gekozen kan worden op de havo en het vwo zijn Natuur en Techniek (N&T), Natuur en Gezondheid (N&G), Economie en Maatschappij (E&M) en Cultuur en Maatschappij (C&M). Vmbo-tl leerlingen kunnen kiezen uit de profielen: Economie, Landbouw, Techniek of Zorg en Welzijn (Rekers-Mombarg, 2015).

Probleemstelling

Leerlingen maken doorgaans de eerste loopbaan gerelateerde beslissingen tijdens de adolescentie. Dusdanige beslissingen kunnen levenslange gevolgen hebben voor de toekomst (Gati & Saka, 2001). Het nemen van loopbaanbeslissingen is echter een complex proces. Sommige leerlingen kunnen tegen moeilijkheden aanlopen die hen van een bepaalde loopbaanbeslissing weerhoudt of die zorgen voor een minder dan optimale beslissing (Germeijs & Verschuere, 2006). De profielkeuze is wat dat betreft een vroegtijdige confrontatie voor leerlingen omdat zij moeten gaan beslissen in welke richting zij later willen gaan studeren. Dit is tenslotte belangrijk bij het maken van een profielkeuze (Grip & Smits, 2007). Tijdens het besluitvormingsproces kunnen tekortkomingen in de manier waarop een profielkeuze wordt gemaakt, het risico op uitval vergroten. Deze problemen kunnen op de lange termijn verminderde onderwijs- en beroepskansen voorspellen (Gati & Saka, 2001). Kortom, het maken van een profielkeuze is voor leerlingen belangrijk voor hun toekomst maar uit verschillende onderzoeken (Rekers-Mombarg et al., 2010; Borghans et al., 2008) blijkt dat nog steeds veel leerlingen achteraf spijt hebben van hun profielkeuze. Redenen die bij leerlingen voornamelijk naar voren komen zijn dat een ander profiel beter zou hebben aangesloten op de vervolgstudie of dat leerlingen anders

meer vervolgstudies hadden kunnen kiezen (Rekers-Mombarg et al., 2010). Volgens onderzoek van Borghans et al. 2008 leidt een goede beeldvorming en oriëntatie tijdens het studiekeuzeproces tot minder spijt en dus tot betere studiekeuzes. Oordelen over de kwaliteit van de verkregen informatie bij de keuze van een vakkenpakket en de kwaliteit van de informatie over de hulp bij het kiezen van vervolgopleidingen hangen positief samen met de tevredenheid over de hulp bij de keuze van het vakkenpakket (Borghans, 2008). Hierbij moet er ook aandacht zijn voor het geven van arbeidsmarktinformatie en voorlichting over mogelijke toekomstige beroepen. Naast de kwaliteit van de informatie die leerlingen op school krijgen over het maken van een profielkeuze, kunnen gebruikte informatiebronnen ook van invloed zijn bij de keuze van een vervolgstudie (Borghans et al., 2008). Een breder scala aan studie- en beroepskeuzebegeleidingsvormen leidt tenslotte tot een doordachtere profielkeuze waarin ook rekening gehouden wordt met de vervolgperspectieven (Borghans et al., 2008). Hoewel trainingsprogramma's voor de loopbaanontwikkeling een cruciale rol spelen bij het ontwikkelen van competenties en vaardigheden van leerlingen, volgt volgens onderzoek van Siddiky en Akter (2021) de meerderheid van de leerlingen dergelijke trainingsprogramma's niet.

Systems Theory Framework

Niet alleen informatiebronnen kunnen mogelijk van invloed zijn op het maken van een profielkeuze maar ook andere factoren in de omgeving van leerlingen kunnen van invloed zijn op de besluitvorming. De studie van Chinyamurindi et al. (2021) is gebaseerd op het Systems Theory Framework (STF), als onderliggende theoretische basis, die uitgaat van factoren die de loopbaanbeslissingen van leerlingen kunnen beïnvloeden. Dit zijn factoren die verband houden met drie verschillende systemen die van invloed zijn op de besluitvorming van individuen. Voor dit onderzoek zijn echter twee systemen relevant. Allereerst het *individuele invloed systeem*, zoals de leeftijd, persoonlijkheid, geslacht, etniciteit en interesses van een individu. De interesse van een individu is volgens onderzoek van Rekers-Mombarg et al. (2010) meestal een belangrijke intrinsieke reden om een bepaald profiel te kiezen. Volgens Kaenders en Top (2003) geven verreweg de meeste leerlingen aan dat hun eigen interesse bepalend is voor de keuze van een profiel. De persoonlijke interesses van leerlingen in een bepaalde loopbaan kunnen bovendien ook worden beïnvloed door het beroep van de ouders (Siddiky & Akter, 2021). Daarnaast kunnen redenen van leerlingen voor de profielkeuze ook extrinsiek zijn, zoals de moeilijkheidsgraad van het profiel en/of het vak (Kaenders & Top, 2003; Rekers-Mombarg et al., 2010). Naast de factoren interesse en moeilijkheidsgraad baseren leerlingen volgens onderzoek van Smyth en Hannan (2006) hun keuzes niet alleen op de vakken die zij interessant vinden en waarin ze academisch beter presteren, maar baseren leerlingen hun keuzes ook op vakken die nuttig zijn voor hun toekomstige loopbaan. Het onderzoek van Cuff (2007) stelt dat leerlingen vaak de moeilijkheid van een vak over het hoofd zien als zij het leuk vinden en/of het nodig hebben om hun carrièreambities te vervullen. De keuze van profielen zijn verantwoordelijk voor prestatiewaarden, doelen en intrinsieke en extrinsieke motivatie van een leerling en zijn daarmee sterk verbonden met

loopbaankeuzes. Hierbij is de gebruikswaarde, ook wel het nut van de keuze of studie voor de toekomst, een belangrijke motiverende factor voor een leerling (Sáinz & Müller, 2018).

Het STF heeft ook een tweede systeem, namelijk het sociale invloed systeem. Dit systeem bestaat uit de familie, school, leeftijdsgenoten van een individu en de media die van invloed kunnen zijn op de besluitvorming van een leerling. De omgeving, oftewel contextuele factoren, kunnen volgens de Social Cognitive Career Theory (SCCT) de richting van iemands loopbaanontwikkeling beïnvloeden (Garcia et al., 2012). Een voorbeeld is de steun van anderen. Onderzoek van Korpershoek et al. (2014) toont aan dat één derde van de leerlingen aangeeft dat personen in de sociale omgeving invloed hebben gehad op hun studiekeuze volgens eigen zeggen. De impact van ouders en verzorgers is volgens de leerlingen het sterkst, gevolgd door mensen van school en door vrienden. Leerlingen nemen naast hun eigen overweging dus ook meningen van anderen mee in hun keuze en redentatie (Korpershoek et al., 2014). Naast de invloed van ouders zijn er andere factoren vastgesteld die een grote invloed hebben op de loopbaanbeslissingen van een individu. Deze factoren zijn de invloed van de leraar, de invloed van de leeftijdsgenoten en de academische zelfeffectiviteit, ook wel de zelfinschatting van een persoon (Sáinz et al., 2021). De persoonlijke interesses van leerlingen in een bepaalde loopbaan kunnen bewust of onbewust volgens Siddiky & Akter (2021) worden beïnvloed door hun gezinsvoorkeuren en het advies van docenten. Het advies van vrienden, leraren en ouders lijken daarom factoren te zijn die de besluitvorming van leerlingen beïnvloeden (Cuff, 2007). Leraren hebben daarnaast waarschijnlijk ook eigen percepties van de moeilijkheidsgraad van een vak wat vervolgens bepalend kan zijn voor het advies dat ze geven (Cuff, 2007).

Samengevat wordt het STF als raamwerk beschouwd bij het vastleggen van verbanden tussen de individuele en context specifieke factoren. Het individuele systeem is namelijk verbonden met invloeden van het sociale systeem van een individu (Chinyamurindi et al., 2021).

Sekseverschillen in profielkeuze

Naast de redentatie voor het kiezen van een profiel wordt in dit onderzoek ook aandacht besteed aan de profielkeuzes van jongens en meisjes. De meest recente cijfers over de profielkeuze van leerlingen komen uit het jaar 2019/2020, dit zijn tevens dezelfde jaren waarin de interviews afgenomen zijn.

Tabel 1

Profielkeuze van jongens en meisjes op het vwo 2019/2020

	NG	NT	EM	CM
Jongens	22%	40%	35%	3%
Meisjes	34%	26%	30%	10%

Noot. Overgenomen uit “*Cijfers havo/vwo – VHTO*”, door VHTO Expertisecentrum genderdiversiteit in bèta, techniek en IT, 2022 (<https://www.vhto.nl/kennis/cijfers/cijfers-havo/vwo/>).

Tabel 1 (VHTO Expertisecentrum genderdiversiteit in bèta, techniek en IT, 2022) toont de gekozen profielen van jongens en meisjes op het vwo. Allereerst kiezen de jongens op het vwo het vaakst N&T (40%), gevolgd door E&M (35%). Meisjes kiezen daarentegen het vaakst voor N&G (34%), gevolgd door E&M (30%).

Tabel 2

Profielkeuze van jongens en meisjes op de havo 2019/2020

	NG	NT	EM	CM
Jongens	20%	22%	53%	5%
Meisjes	29%	9%	43%	19%

Noot. Overgenomen uit “*Cijfers havo/vwo – VHTO*”, door VHTO Expertisecentrum genderdiversiteit in bèta, techniek en IT, 2022 (<https://www.vhto.nl/kennis/cijfers/cijfers-havo/vwo/>).

Tabel 2 (VHTO Expertisecentrum genderdiversiteit in bèta, techniek en IT, 2022) toont daarnaast de gekozen profielen van jongens en meisjes op de havo. De meerderheid van de jongens (53%) kiest E&M, tegenover 43% van de meisjes. E&M is op de havo voor zowel jongens als meisjes de meest gekozen profiel. Daarentegen kiezen jongens meer N&T (22%) wanneer dit vergeleken wordt met meisjes (9%). Voor meisjes gaat de keuze meer naar N&G (29%) in vergelijking met de jongens (20%). C&M wordt daarnaast door 19% van de meisjes gekozen en voor jongens is dit maar 5%.

Tabel 3

Profielkeuze van jongens en meisjes op het vmbo 2019/2020

	Zorg	Economie	Techniek	Landbouw	Combinatie
Jongens	6%	18%	33%	12%	31%
Meisjes	38%	13%	4%	15%	30%

Noot. Overgenomen uit “*Cijfers havo/vwo – VHTO*”, door VHTO Expertisecentrum genderdiversiteit in bèta, techniek en IT, 2022 (<https://www.vhto.nl/kennis/cijfers/cijfers-havo/vwo/>).

Tenslotte is er op het vmbo ook een verschil te zien in cijfers tussen jongens en meisjes. Tabel 3 (VHTO Expertisecentrum genderdiversiteit in bèta, techniek en IT, 2022) toont de profielkeuzes op het vmbo. Jongens kiezen het vaakst techniek (33%) tegenover 4% van de meisjes. Meisjes kiezen het vaakst het profiel zorg en welzijn (38%) tegenover 6% van de jongens (VHTO Expertisecentrum genderdiversiteit in bèta, techniek en IT, 2022).

Over het algemeen kan uit deze cijfers geconcludeerd worden dat de richting techniek vooral door jongens wordt gekozen en de richting zorg vooral door meisjes. Wanneer er specifiek naar het vmbo gekeken wordt is er een groter sekseverschil aanwezig in het kiezen van een profiel, in

vergelijking met de havo en het vwo. Dit resultaat komt overeen met het onderzoek van Bügel et al. (2011) waarin benoemd wordt hoe lager het onderwijsniveau is, hoe traditioneler de keuzes zijn. Mogelijke redenen voor dit verschil worden niet weergegeven. Wel wordt opgemerkt dat de startsalarissen die mannelijke mbo'ers verdienen bij een voltijdaanstelling zeven procent hoger zijn dan die van vrouwen met een mbo-diploma (Bügel et al., 2011).

Voor een mogelijk sekseverschil in profielkeuzes is geen eenduidige verklaring. Dit is een samenspel van verschillende factoren. Onderzoek van Spelke (2005) stelt dat de cognitieve vermogens van jongens en meisjes niet verschillen die ten grondslag liggen aan wiskundig denken. Daarentegen hebben jongens en meisjes gemeenschappelijke vaardigheden die ze op dezelfde manier en tegelijkertijd onder de knie krijgen. Ondanks dat jongens en meisjes enigermate verschillende cognitieve profielen vertonen, zijn deze verschillen subtiel. De verschillen komen voornamelijk voort uit verschillende keuzes (Spelke, 2005).

Volgens Van Langen et al. (2006) worden de kansen van leerlingen op de arbeidsmarkt later groter wanneer een leerling meer wiskunde- en exacte vakken kiest in zijn of haar vakkenpakket. Wiskunde- en exacte vakken vergroten namelijk het aantal toekomstige onderwijstrajecten dat een leerling zou kunnen volgen. Jongens kiezen vaker een vakkenpakket dat meer kans biedt op de arbeidsmarkt, omdat dit pakket bestaat uit vakken waar veel opleidingen op aansluiten, zoals meer wiskunde en exacte vakken (Van Langen et al., 2006).

Redenaties jongens en meisjes

Volgens Van Langen et al. (2006) is er veel onderzoek gedaan naar de verklaring van variatie in (wiskunde en exacte) vakkenkeuze in het onderwijs. Daarbij wordt de redenatie voor het kiezen van een profiel van jongens en meisjes meestal niet vergeleken. Onderzoeken naar verschil in redenen tussen jongens en meisjes voor het maken van een profielkeuze is daarmee beperkt. Het onderzoek van Roger en Duffield (2000) geeft een overzicht van factoren die van invloed zijn op de keuzes van meisjes. Allereerst de vroege socialisatie, ook wel het verschil in gebruik van speelgoed bij jonge kinderen. Hierbij zijn ideeën over genderidentiteit al vroegtijdig aanwezig. Jongens hebben mogelijk vaak de voorkeur voor bouwen in vergelijking tot meisjes. De verwachtingen, houdingen en pedagogische stijlen van leraren kunnen daarmee mogelijk van invloed zijn op het vormgeven van de 'gendercultuur' van scholen. Daarnaast kunnen leraren in het basisonderwijs als veranderaars gezien worden. De vrouwelijke leraren zijn hierbij oververtegenwoordigd en hebben beperkte ervaring met bijvoorbeeld technologie wat mogelijk van invloed kan zijn op de keuzes die meisjes maken. De begeleiding en loopbaanadvies kan hiermee ook bepalend zijn voor de keuzes van meisjes (Roger & Duffield, 2000). Zowel interesse en plezier in een vak, de intrinsieke waarde, als het ingeschatte nut, de extrinsieke waarde, hebben bij jongens en meisjes evenveel invloed op hun keuze (Van Langen et al., 2006). Daarnaast vinden jongens over het algemeen de exacte vakken interessanter, leuker en nuttiger vergeleken met meisjes. Dit kan mogelijk ook een verklaring zijn dat op het vmbo Techniek de meest

gekozen richting is voor jongens. De sekseverschillen voor het kiezen van wiskunde en bètavakken blijven echter groot. Het is daarom onwaarschijnlijk dat deze verschillen volledig verklaard kunnen worden in de vaardigheid van de vakken alleen (Van Langen et al., 2006). Wellicht dat met dit huidige onderzoek meer inzicht verkregen kan worden in de redenen voor het kiezen van een profiel van jongens en van meisjes.

Uit meerdere onderzoeken blijkt dat gender stereotypische opvattingen van ouders over bepaalde gebieden, impliciet of expliciet, worden overgedragen op hun kinderen (Korpershoek et al., 2014). Naast de gender typerende verwachtingen en stereotype overtuigingen van significante anderen, krijgen leerlingen vaak onvolledige informatie over bepaalde studiegebieden van mensen in hun sociale omgeving. Enerzijds hebben ouders meer informatie over hun eigen vakgebied dan over andere vakgebieden. Anderzijds beschikt de school over mensen die meer zijn geïnformeerd over bepaalde vakgebieden. Deze informatie die leerlingen ontvangen kan onjuist of onvolledig zijn, wat mogelijk een oorzaak kan zijn van misvattingen van anderen (Korpershoek et al., 2014).

Samengevat zijn significante anderen in iemands sociale omgeving van belang bij besluitvormingsprocessen. In het algemeen zullen de verschillen in houding van klasgenoten en leeftijdsgenoten ongetwijfeld ook van invloed zijn op de intentie om het type carrière te kiezen, zowel bij jongens als bij meisjes (López-Sáez et al., 2011). Volgens onderzoek van Stake (2006) ondervonden zowel meisjes als jongens evenveel aanmoediging van belangrijke anderen. Dit kan een verklaring zijn dat de motivatie en verwachtingen voor een wetenschappelijke carrière voor meisjes en jongens gelijk zijn (Stake, 2006). Concluderend blijven er verschillen in profielkeuzes tussen jongens en meisjes. Het begrijpen van hoe mensen van school, ouders en leeftijdsgenoten van invloed zijn op het nemen van loopbaanbeslissingen van leerlingen, biedt waardevolle inzichten in de dynamiek van loopbaanbeslissingen. Deze zouden op hun beurt gebruikt kunnen worden bij de loopbaanbegeleiding (Korpershoek et al., 2014).

Relevantie

Uit meerdere onderzoeken zijn verschillen te zien in de keuze voor een profiel tussen jongens en meisjes. Hierbij worden alleen geen redenen genoemd. In dit onderzoek wordt aandacht besteed aan de redenen voor de keuze van een profiel, waardoor mogelijk de achterliggende redenen voor een eventueel verschil tussen jongens en meisjes verduidelijkt kan worden. Daarnaast zijn er weinig onderzoeken over redenen voor het kiezen van een profiel of onderzoeken zijn verouderd. Om inzicht te krijgen in de huidige redenen voor het maken van profiel- en vakkenkeuzes is recent onderzoek van belang. Bovendien wordt meestal de havo met het vwo vergeleken zonder het vmbo hierbij te betrekken terwijl op het vmbo ook een profiel- en vakkenkeuze plaatsvindt. Dit onderzoek neemt daarom alle drie de niveaus mee. Tenslotte zoeken we naar nieuwe inzichten die de profielkeuzebegeleiding op school kunnen verbeteren (Korpershoek et al., 2014).

Kortom, het is van belang om de achterliggende reden(en) van leerlingen voor het kiezen van een bepaald profiel inzichtelijk te maken zodat leerlingen mogelijk een meer weloverwogen keuze kunnen maken voor hun toekomst, maar dat er ook een verklaring kan komen voor de motivatie van leerlingen in het maken van een profielkeuze. Wellicht zouden scholen hier in de toekomst meer mee kunnen doen wanneer uit dit onderzoek naar voren komt dat leerlingen mogelijk weinig geïnformeerd en/of begeleid zijn in het profielkeuzetraject volgens hen. In dit onderzoek wordt ook specifiek gekeken naar de redenen van jongens en meisjes, en of deze mogelijk verschillen. De onderzoeksvraag luidt daarom: *Wat zijn redenen voor het kiezen van een profiel bij vmbo-, havo- en vwo-leerlingen vanuit het perspectief van de leerlingen, en zijn hierbij verschillen tussen jongens en meisjes?*

Methodologie

Onderzoeksdesign

Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden is in dit onderzoek gebruikgemaakt van een kwalitatief onderzoeksdesign. Hierbij zijn reeds afgenomen semigestructureerde interviews gebruikt bij leerlingen op het voortgezet onderwijs.

Participanten

Voor dit kwalitatieve onderzoek is gebruikgemaakt van een doelgerichte steekproef van participanten binnen de data die verzameld zijn in het kader van het FLOW-VO project. Voor het FLOW-VO onderzoek is er een heterogene steekproef van scholen getrokken op veertien verschillende scholengemeenschappen, verspreid in Nederland. De scholenwerving heeft gecombineerd plaatsgevonden, deels via-via en deels met scholen die op dat moment nog onbekend waren voor de onderzoeker. De scholengemeenschappen zijn geselecteerd aan de hand van een aantal kenmerken. Zo is allereerst de eis geweest dat de scholen(gemeenschappen) uit minimaal twee onderwijsniveaus moesten bestaan. Verder is er variatie gezocht in welke regio de school zich bevond, bijvoorbeeld op het platteland of in de stad. Daarnaast is geprobeerd onderscheid te maken tussen openbare- en bijzondere scholen. Vervolgens zijn door middel van een gelegenheidssteekproef de participanten binnen deze scholengemeenschappen geworven. Hierbij heeft de mentor in de klas gevraagd welke leerlingen mee wilden doen aan het onderzoek. Soms heeft de decaan of mentor een voorstel gedaan voor leerlingen of de mentor koos leerlingen die hun hand opstaken en mee wilden doen aan het onderzoek. De doelpopulatie waren vmbo-, havo- en vwo-leerlingen die in het jaar zaten van de profielkeuze. In het onderzoek zijn uiteindelijk 38 semigestructureerde interviews afgenomen bij 131 leerlingen.

Voor dit huidige kwalitatieve onderzoek is uit de beschikbare interviewdata een doelgerichte steekproef getrokken waarbij negen interviews zijn geselecteerd van drie scholengemeenschappen. Alle drie de scholengemeenschappen boden de drie niveaus aan. Uiteindelijk zijn er per niveau negen

leerlingen gebruikt voor dit onderzoek, verdeeld over drie scholengemeenschappen. Dit onderzoek bestond uiteindelijk uit achttien meisjes en negen jongens.

Meetinstrument

De data zijn verzameld in de periode januari 2019 tot september 2020 door onderzoeker IW. De vragen die in dit interview zijn gesteld, zijn aan de hand van literatuuronderzoek geformuleerd en deels door eigen inbreng van de onderzoeker. De interviewleidraad was over het algemeen voor alle leerlingen gelijk, maar dit werd aangepast naar bijvoorbeeld de begeleiding die een school bood en welke vakken op scholen werden aangeboden. Ook waren er mogelijkheden om door te vragen tijdens het interview. De belangrijkste factoren die in het interview centraal stonden waren: het doel van de profielkeuze, de profiel- en vakkenkeuze en de motivatie voor deze keuzes, de ervaring van de invloed van significante anderen en tenslotte de ervaringen van de profielkeuzebegeleiding.

Procedure

De leerlingen zijn per niveau in groepjes van drie geïnterviewd. De onderzoeker heeft de leerlingen op hun eigen school geïnterviewd. De interviews duurden meestal een lesuur, wat ongeveer 45 minuten is. Soms werd hiervan afgeweken, omdat sommige leerlingen meer vertelden dan anderen. Voorafgaand aan het interview is er door de leerling en één ouder of verzorger van de leerling een toestemmingsbrief getekend die ook als informatiebrief diende. Na het ondertekenen van de toestemmingsbrief zijn de meeste interviews opgenomen, enkele leerlingen/ouders gaven namelijk geen toestemming voor geluidsopname. Daarvan zijn alleen notities. De verzamelde data zijn geanonimiseerd opgeslagen op een beveiligde schijf van de universiteit.

Analyse

Voorafgaand aan de interviews is op basis van literatuuronderzoek een codeboom opgesteld. Naderhand zijn de audio-opnames van de interviews getranscribeerd en vervolgens open gecodeerd in Atlas-ti. De interviews zijn geanalyseerd door middel van thematische analyse (Braun & Clarke, 2006), waarna de codeboom is aangevuld.

In dit onderzoek zijn de negen transcripten met meer detail deels thematisch geanalyseerd. Hierbij zijn enkel de relevante vragen en antwoorden geselecteerd uit de interviews, waarin gesproken werd over de 'keuze voor een profiel'. Alleen deze tekstfragmenten waren namelijk van belang voor de huidige onderzoeksvraag. De analyse van de interviews is gedaan volgens de stappen van de Constant Comparative Method (CCM), een constante vergelijkingsmethode waarbij een interview in drie stappen geanalyseerd wordt, zodat de interviews uiteindelijk met elkaar vergeleken kunnen worden (Boeije, 2002). Voorafgaand zijn er hoofdcodes opgesteld vanuit de literatuur om een opzet te kunnen maken voor de codeboom. Bij de eerste stap is er vervolgens open en axiaal gecodeerd zodat de verschillende leerling perspectieven overzichtelijk gemaakt konden worden die mogelijk antwoord geven op de

onderzoeksvraag. Hierbij zijn de redenen voor het kiezen van een profiel in kaart gebracht en is een mogelijk verschil tussen jongens en meisjes in de keuze van een profiel bestudeerd. Hierbij is de codeboom aangevuld met codes die tijdens het open coderen naar voren zijn gekomen, zoals *toekomst* en *interesse* (zie Bijlage A). Daarna is er axiaal gecodeerd om de toegekende codes met elkaar te vergelijken en eventueel samen te voegen, zoals *cijfers* en *inhoud profiel* is samengevoegd tot *moeilijkheidsgraad*. Vervolgens zijn in de tweede stap van de CCM de codes gesynthetiseerd, zodat er gekeken kon worden naar een eventuele samenhang tussen de codes. In deze stap is een vergelijking gemaakt tussen de interviews en is de codeboom aangevuld met codes die tijdens de andere interviews naar voren zijn gekomen, zoals *advies wel opvolgen* en *advies niet opvolgen* (zie Bijlage A). Uiteindelijk zijn alle interviews nog een keer geanalyseerd. Op deze manier kon mogelijk een patroon verkregen worden tussen de verschillende interviews (Boeije, 2002).

In de resultaten is gebruikgemaakt van zowel een kwantitatieve- als een kwalitatieve analyse. Naast het aantal codes waarin leerlingen iets zeiden over de keuze voor een profiel zijn er ook citaten vermeld om de codes te verduidelijken.

Resultaten

In de interviews zijn verschillende redenen naar voren gekomen die volgens de 27 leerlingen van invloed zijn geweest voor het maken van een profielkeuze. De specifieke vraag die door de interviewer is gesteld was: ‘*Welk profiel heb je gekozen en waarom heb je dat profiel gekozen?*’. De antwoorden die leerlingen op deze vraag hebben gegeven zijn bestudeerd maar daarnaast is er ook gekeken naar mogelijke redenen die op andere momenten gedurende het interview naar voren kwamen. In totaal zijn er vijf factoren naar voren gekomen die mogelijk bijdragen aan de keuze voor een profiel, namelijk: *toekomst*, *interesse*, *moeilijkheidsgraad*, *advies* en *profielkeuzebegeleiding*. Hierbij kunnen meerdere factoren als reden gegeven worden volgens de leerlingen. De factoren zijn in Tabel 4 zichtbaar gemaakt. Als laatste is er nog gekeken naar de mogelijke genderverschillen bij het kiezen voor een bepaald profiel of vakkenpakket.

Tabel 4

Redenen profielkeuze van alle leerlingen (n = 27)

Reden	Toekomst	Interesse	Moelijkheids- graad	Advies opgevolgd	Profielkeuze- begeleiding geholpen
L1vmboS7	x				x
L2vmboS7	x	x			
L3vmboS7		x			
L1havoS7	x	x	x	x	
L2havoS7	x	x		x	
L3havoS7	x			x	
L1vwoS7	x	x	x	x	x
L2vwoS7	x	x	x		
L3vwoS7	x	x	x		
L1vmboS8	x				
L2vmboS8	x				
L3vmboS8		x	x		
L1havoS8	x	x	x		
L2havoS8	x	x	x		
L3havoS8			x		
L1vwoS8	x		x		x
L2vwoS8	x	x			
L3vwoS8	x				x
L1vmboS11	x	x			
L2vmboS11	x				x
L3vmboS11	x			x	
L1havoS11	x	x		x	
L2havoS11	x		x		
L3havoS11	x	x		x	
L1vwoS11	x	x	x		
L2vwoS11	x	x	x	x	
L3vwoS11	x				
Totaal	24	16	10	8	5

Toekomst

Allereerst hebben 24 leerlingen aangegeven dat zij hun profiel gekozen hebben mede op basis van wat zij later willen worden of welke richting zij graag op willen.

Ik heb economie en maatschappij gekozen omdat ik, ehm, meer richting de economiekant wil. ... En omdat ik ook wel dat ook gewoon het meest algemeen vind, dus als ik later toch nog iets anders wil, want ik wil sowieso geen dokter, of in de gezondheid, dat vond ik dat ook wel het meest algemene ... profiel om te kiezen. ..., daarom heb ik dat gekozen. (Leerling 3 vwo, school 8).

Daarbij hebben drie leerlingen specifiek aangegeven dat zij een profiel hebben kozen dat voor hen breed was: "Ik denk dat je met economie en maatschappij denk ik de meeste kanten op kan gaan ..." (Leerling 1 havo, school 7).

Ik heb economie gekozen omdat ik die kant op wil gaan, maar uiteindelijk, je kan zoveel kanten op, dat maakt niet uit wat je dan eigenlijk kiest. ... omdat je het meestal toch nog niet weet totdat je je diploma echt hebt, dus ik kies economie gewoon omdat ik daarmee de meeste opties hebt. (Leerling 2 vmbo, school 8).

Van deze 24 leerlingen hebben zeven leerlingen aangegeven dat toekomstgericht kiezen de enige reden is geweest voor de keuze van hun profiel. Wanneer er is gevraagd naar andere redenen voor het kiezen van het profiel, heeft een leerling aangegeven dat de toekomst voor hem of haar de enige reden is geweest. Dit wordt duidelijk in het volgende citaat: "Ik had techniek gekozen en dat was ook omdat ik al weet wat ik later wil worden en techniek was daar het handigste bij." (Leerling 1 vmbo, school 7)

De leerlingen hebben daarna nog op deze specifieke vraag van de interviewer geantwoord: "Dus jullie hebben de keuze allemaal een beetje gebaseerd op wat jullie later zouden willen doen, qua opleiding of werk?" Het volgende citaat geeft het antwoord van een leerling weer: "Ja, ... ik ga hotelschool doen ... En economie sluit daar het beste dat beste bij aan. Dus daarom heb ik voor economie gekozen." (Leerling 1 vmbo, school 8).

Interesse

De tweede factor interesse houdt in dat leerlingen volgens hen een profiel kiezen omdat zij het leuk vinden of andere profielen niet leuk vinden. In totaal hebben zestien leerlingen aangegeven dat wel of geen interesse mogelijk een rol heeft gespeeld bij het maken van een profielkeuze. De factor interesse is ook veelal genoemd op de vraag waarom ze specifiek voor een profiel gekozen hebben. "Want ik vind dat gewoon interessante vakken en ik ben er wel goed in en ik vind natuur- en scheikunde en biologie leuk." (Leerling 1 havo, school 11).

Daarnaast is aan de leerlingen gevraagd wat goede argumenten zijn om een profielkeuze op te baseren. Het volgende citaat geeft een antwoord van een leerling weer:

Ik denk dat je ook gewoon moet kijken naar wat je leuk vindt, dus als je een vak denkt van 'ik vind dit niet leuk, maar daarvoor zou ik later wel dit of dit kunnen worden. ... Denk ik wel dat dat wel lastig wordt. Ik denk, ik denk dat je wel een beetje moet kijken naar wat je kan en wat je leuk vindt, zelf. (Leerling 1 vwo, school 11)

Een andere leerling heeft het volgende antwoord gegeven op de vraag waarom het belangrijk is om een profielkeuze te maken: “Om nog beter te worden in wat jij goed in bent, of wat je leuk vindt.” (Leerling 2 vwo, school 11).

Van de 27 leerlingen hebben vijftien leerlingen aangegeven hun profiel te hebben gekozen omdat ze het profiel in ieder geval interessant of leuk vonden. Een enkele leerling heeft juist aangegeven een profiel te kiezen omdat de andere profielen niet leuk waren: “Ik heb NG gekozen ..., ik hou niet echt van economie en de bedrijfskant. Nou, dan ga je de andere kant op.” (Leerling 1 vwo, school 7). Van de vijftien leerlingen heeft één leerling interesse als enige reden benoemd.

Moelijkheidsgraad

De derde factor gaat over de inhoud van het profiel. Hieronder valt de moeilijkheid van een profiel of de vakken. Een reden kan zijn dat een profiel gekozen is omdat een leerling in bepaalde vakken van het specifieke profiel goed of minder goed is. In totaal hebben twaalf leerlingen aangegeven dat zij hun keuze onder andere hebben gebaseerd op de inhoud van een profiel. Deze leerlingen gaven aan dat zij bepaalde vakken van een profiel moeilijk vonden of geen goed cijfer hadden op vakken die bij een profiel hoorde. Dit heeft ertoe geleid dat zij een profiel kozen waarbij ze een voldoende hadden op de profielvakken die bij dat profiel hoorden. “Nou ik had eerst N&T gekozen, maar op wiskunde stond ik een onvoldoende. ... dus, wiskunde B zou ik niet gaan halen denk ik. ... nu heb ik C&M gekozen. ... Omdat ik beter ben in talen. ... .” (Leerling 2 havo, school 8).

Daarnaast zijn er ook leerlingen geweest die hebben aangegeven dat ze in bepaalde vakken goed waren, waardoor ze het profiel hebben gekozen met de vakken waar zij goed in zijn. “Ja, ik heb E&M gekozen, aangezien ik op al die vakken die daarin zitten, gewoon goed sta, geen onvoldoendes, ..., dus, ... daarom heb ik 't gekozen.” (Leerling 1 havo, school 8).

Advies

De vijfde factor betreft het advies dat leerlingen hebben gekregen van hun docenten bij het maken van een profielkeuze. Door de interviewer werd gevraagd wat voor advies een leerling had gekregen en wat de leerling ervan vond. Volgens negentien leerlingen is het gekregen advies niet van invloed geweest op het maken van een profielkeuze. “Economie ... Ja, ik had het ook wel verwacht. ... want ook al hadden ze groen ofzo gezegd, dan was ik toch economie gaan doen.” (Leerling 2 vmbo, school 8).

Daarnaast zijn er acht leerlingen die benoemden het gekregen advies belangrijk te vinden bij het maken van een profielkeuze. Hierbij vroeg de interviewer wat ze zouden doen wanneer een leerling een minnetje zou krijgen op een vak. De volgende twee citaten geven de antwoorden van de leerlingen weer: “Dan was het wel anders geweest. Ja dan was ik er wel meer mee bezig geweest denk ik ja.” (Leerling 2 vwo, school 11).

Bijvoorbeeld als je een minnetje hebt voor, ik bijvoorbeeld voor biologie of zo. ... Dan kun je het nog wel kiezen en extra tijd aan besteden. ... Maar stel dat ik nog gewoon twijfel heb voor een ander vak. Ja, dan moet je eigenlijk gewoon, vind ik, een ander vakkenpakket kiezen. Omdat je anders te veel problemen gaat krijgen, denk ik. (Leerling 3 vwo, school 11).

Eén leerling geeft aan dat het positief advies voor een vak één van de redenen is geweest voor het kiezen van een profiel. “Ik ging sowieso naar een N-kant ... En wiskunde B, omdat het, omdat ik daar een positief advies voor had, dus ja.” (Leerling 1 vwo, school 11).

Profielkeuzebegeleiding

Door de interviewer is er gevraagd wat leerlingen allemaal gedaan hebben wat betreft het profielkeuzetraject op school, zoals voorlichtingen, opdrachten of gesprekken met bijvoorbeeld decanen, die mogelijk bijgedragen hebben bij het maken van een keuze voor de leerlingen. In alle interviews is naar voren gekomen dat de leerlingen informatie hebben gekregen tijdens het profielkeuzetraject. In totaal gaven 22 leerlingen aan dat de profielkeuzebegeleiding vrijwel niet heeft geholpen bij het maken van een profielkeuze. De vraag die hierbij gesteld is was: “Wat hebben jullie allemaal aan profielkeuzebegeleiding gedaan, heeft dit geholpen bij het maken van een profielkeuze?” Hierbij gaven leerlingen antwoorden zoals “Nee, niet zo heel erg.” (Leerling 1 en 3 vmbo, school 7). “Dus we hebben het vooral zelf gedaan allemaal.” (Leerling 3 havo, school 11).

Daarentegen hebben vijf leerlingen expliciet aangegeven dat de profielkeuzebegeleiding geholpen heeft bij het maken van een profielkeuze. Hierbij is verteld dat deze leerlingen door bepaalde voorlichtingen een beter inzicht hebben gekregen in richtingen die zij bijvoorbeeld liever niet gingen doen of door een opdracht of voorlichting werden bepaalde profielen en beroepen duidelijker voor de leerlingen. “Nou ik had dus wel, na deze presentatie had ik wel, ik ga dit zeker niet worden later. Dat ik echt dacht, nou ik wil niet de gezondheid in.” (Leerling 3 vwo, school 8).

Genderverschil

Tenslotte is er niet alleen gekeken naar de redenen van leerlingen voor het kiezen van een profiel, maar is er ook specifiek gekeken naar de keuzes van jongens en meisjes. In Tabel 5 zijn de gekozen profielen van de jongens en meisjes weergegeven die meededen aan dit onderzoek.

Tabel 5*Gekozen profielen van jongens en meisjes*

	NG	NT	EM	CM	Zorg	Economie	Techniek	Landbouw	Totaal
Jongens	4	1	2	0	1	0	1	0	9
Meisjes	1	1	5	4	3	4	0	0	18
Totaal	5	2	7	4	4	4	1	0	27

Opvallend is dat meisjes in dit onderzoek vooral de richting zorg, economie en cultuur kiezen. “Ik, ik koos NG. Ik had altijd al een beetje-, ik wist altijd wel wat ik wilde worden, maar niet precies.” (Leerling 2 vwo, school 7) Daarentegen kiezen jongens die meededen aan dit onderzoek vooral de richting gezondheid en techniek. “Ik had techniek gekozen en dat was ook omdat ik al weet wat ik later wil worden en techniek was daar het handigste bij.” (Leerling 1 vmbo, school 7)

Het volgende citaat laat een redenering van een leerling zien op de vraag hoe het kan dat er verschillen zijn in profielkeuze tussen jongens en meisjes volgens de leerlingen:

“Meisjes gaan meer de zorgkant in, ... Ik heb het gevoel omdat ook gewoon door de geschiedenis van de mensheid, ... vrouwen waren meer natuurlijk de zorg, want zeg maar heel vroeger, vrouwen leefden dan thuis om voor de kinderen te zorgen, en nu gaan vrouwen naar buiten toe om voor andere mensen te zorgen. ... Een beetje stereotypisch, maar ik denk toch dat de geschiedenis, wel invloed had op hoe we dat nu zien. ... Ik denk meer dat mensen dat verwachten of zo.” (Leerling 2 vwo, school 7)

In Tabel 6 worden de redenen voor het kiezen van een profiel weergegeven, uitgesplitst in jongens en meisjes. Doordat de meisjes in dit onderzoek in de meerderheid zijn is het moeilijk te zeggen of er daadwerkelijk een verschil is in redenen voor het kiezen van een profiel. Jongens geven voornamelijk interesse als reden voor het kiezen van een profiel, waarbij deze reden voor maar de helft van de meisjes geldt. Daarnaast geven de jongens, op één jongen na, toekomst als reden voor het kiezen van een profiel. De meisjes geven, op drie meisjes na, toekomst ook als reden voor het kiezen van een profiel.

Concluderend geven jongens in dit onderzoek meerdere factoren als reden voor een profiel in vergelijking met meisjes waarbij de meisjes vaker één factor noemen. Verder wordt toekomst het meest genoemd als factor om een profiel te kiezen, zowel bij jongens als bij meisjes. Daarentegen is er over het algemeen weinig verschil te zien tussen de factoren *moeilijkheidsgraad*, *het opvolgen van het advies* en *de profielkeuzebegeleiding*, wanneer dit vergeleken wordt tussen jongens en meisjes.

Tabel 6*Redenen profielkeuze van jongens en meisjes*

Reden	Toekomst	Interesse	Moelijkheids- graad	Advies opgevolgd	Profielkeuze- begeleiding geholpen
Jongens (n = 9)	8	7	3	4	2
Meisjes (n = 18)	16	9	7	4	3
Totaal	24	16	10	8	5

Discussie

In dit onderzoek zijn de redenen voor het maken van een profielkeuze inzichtelijk gemaakt van vmbo-, havo- en vwo-leerlingen. Uit de interviews (n = 27) zijn vijf factoren naar voren gekomen die bijdragen aan de keuzes van leerlingen en deels in lijn waren met de literatuur. De meest voorkomende reden die genoemd is door de leerlingen is het kiezen van een profiel waarbij er rekening gehouden moet worden met het *toekomstperspectief*. Hieronder valt ook werk of opleiding (n = 24). Daarnaast hebben iets meer dan de helft van de leerlingen *interesse* benoemd als belangrijke reden voor het kiezen van een profiel (n = 16). Verder heeft iets minder dan de helft van de leerlingen aangegeven dat de *moelijkheidsgraad* van het profiel, zoals de vakken waaruit het profiel bestaat, een reden is geweest die bijgedragen heeft aan de profielkeuze (n = 12). Deze drie factoren komen overeen met de verwachtingen en komen in de gebruikte literatuur van dit onderzoek naar voren (Chinyamurindi et al. 2021; Rekers-Mombarg et al. 2010; Sáinz & Müller, 2018). De belangrijkste conclusie die in het onderzoek van Cuff (2007) is getrokken is dat keuzes voornamelijk worden bepaald door een triade van percepties, namelijk: plezier, bruikbaarheid en moeilijkheid. Hierbij worden de keuzes meer gedreven door plezier en nut dan door percepties van moeilijkheid (Cuff, 2007), wat overeenkomt met de resultaten in dit onderzoek.

Daarnaast zijn er in dit onderzoek twee factoren naar voren gekomen, namelijk *profielkeuzebegeleiding* en *advies*, die mogelijk een factor zijn geweest bij het maken van een profielkeuze. Tevens is het mogelijk dat deze factoren de eerste drie factoren (deels) hebben beïnvloed. De meerderheid van de leerlingen in dit onderzoek heeft aangegeven dat de *profielkeuzebegeleiding* vrijwel niet heeft bijgedragen aan de keuze voor een profiel (n = 19). Deze uitkomst komt niet overeen met de verwachtingen. Verschillende onderzoekers (Borghans et al., 2008; Rekers-Mombarg et al., 2010; Van Langen et al., 2006) beschrijven namelijk dat de kwaliteit van de informatie die leerlingen krijgen tijdens het keuzeproces van invloed is op de keuzes die leerlingen uiteindelijk maken. Daarbij leidt een goede oriëntatie tot meer overwogen studiekeuzes (Borghans et al., 2008). Volgens Lent et al. (2000) wordt de loopbaanontwikkeling daarnaast beïnvloed door omgevingsfactoren, zowel objectieve als waargenomen omgevingsfactoren. Een voorbeeld van objectieve factoren kunnen

voorlichtingsactiviteiten zijn of de kwaliteit van onderwijservaringen waaraan een leerling is blootgesteld. Het effect van een objectieve factor hangt gedeeltelijk af van de manier waarop een leerling het beoordeelt en erop reageert. Wanneer een leerling hinder ondervindt bij de keuze van een specifiek profiel, wordt hij of zij mogelijk belemmerd door ongunstige omgevingsfactoren zoals onvoldoende ondersteuning. Hierdoor zijn leerlingen minder geneigd hier actie voor te ondernemen. Waargenomen omgevingsfactoren zijn hierbij de middelen, belemmeringen of mogelijkheden die een bepaalde omgeving kan bieden voor een leerling (Lent et al., 2000). Ongunstige omgevingsfactoren zouden zo mogelijk (deels) een verklaring kunnen zijn dat leerlingen in dit onderzoek de profielkeuzebegeleiding vrijwel niet meenemen bij het maken van een profielkeuze. Wellicht dat de kwaliteit van de informatie tijdens het studiekeuzeproces voor de leerlingen in dit onderzoek niet toereikend is geweest bij het maken van een weloverwogen profielkeuze.

Eveneens hebben de meeste leerlingen benoemd dat zij hun profielkeuze niet gebaseerd hebben op het gekregen *advies* van docenten wanneer deze specifieke vraag werd gesteld aan de leerlingen (n = 22). Dit is opmerkelijk omdat in de literatuur juist de invloed van anderen als belangrijke factor wordt gezien voor de besluitvormingsprocessen van een leerling. Uit eerder onderzoek van Chinyamurindi (2021) is gebleken dat ouders en leraren de besluitvorming over de loopbaan van leerlingen beïnvloeden. In de interviews is naar voren gekomen dat leerlingen met mensen in hun omgeving praten over de profielkeuze. Leerlingen hebben aangegeven dat ze bijvoorbeeld met ouders of hun vrienden hierover hebben gepraat. Aan de geïnterviewde leerlingen is gevraagd wie van de naasten het meest heeft bijgedragen aan de profielkeuze en met wie ze vooral hebben gepraat. Leerlingen hebben hun omgeving wel benoemd, maar het is niet duidelijk of dit de profielkeuze heeft beïnvloed. In dit onderzoek is daarnaast niet expliciet gevraagd of anderen een reden zijn geweest voor de profielkeuze van de leerlingen. Feitelijk gezien kan de omgeving wel een factor zijn, maar is de omgeving bij de geïnterviewde leerlingen niet als reden naar voren gekomen. Onderzoek van Sáinz en Müller (2018) toont aan dat de houding van mensen waaraan individuen blootgesteld worden als ze opgroeien, zoals bijvoorbeeld ouders, leraren en leeftijdsgenoten, indirect invloed heeft op het gedrag van leerlingen. Leerlingen hechten mogelijk daarom verschillende waardes aan bijvoorbeeld doelen en activiteiten zoals onderwijs- en beroepsmogelijkheden (Sáinz & Müller, 2018). Doordat niet alle leerlingen ook dezelfde waardes hechten aan invloeden van anderen, kunnen bepaalde keuzes die leerlingen maken en factoren die van invloed zijn op het maken van die keuzes, mogelijk verschillend zijn per leerling. Wellicht voeren leerlingen gesprekken met anderen en heeft dit mogelijk de doorslag gegeven bij leerlingen, maar is dit meer onbewust en benoemen leerlingen dit niet specifiek.

Vanuit het STF als theoretische basis is er naar de uitkomsten van de factoren gekeken die naar voren zijn gekomen in dit onderzoek. De factoren *toekomst*, *interesse* en *moeilijkheidsgraad* passen binnen het individuele invloedssysteem uit het STF (Chinyamurindi et al., 2021). Leerlingen hebben voornamelijk aangegeven dat ze hun keuze baseren op wat zij interessant vinden. Deze factor past

binnen het eerste systeem uit het STF. Voor een leerling kan interesse intrinsiek van invloed zijn op de besluitvorming (Chinyamurindi et al., 2021). De interesse van een leerling is hierbij in aanleg aanwezig zonder invloeden van buitenaf. Meerdere intrinsieke invloeden zoals interesses en motivatie van een leerling kunnen elkaar mogelijk beïnvloeden. De interesse voor een bepaald profiel en de specifieke vakken die nodig zijn voor de verdere loopbaankeuze kunnen daarmee bepalend zijn voor de uiteindelijke profielkeuze. Zo kunnen verschillende factoren van invloed zijn op het denken over bijvoorbeeld de toekomst en de loopbaankeuze van een leerling (Chinyamurindi et al., 2021).

De factoren *advies van docenten* en *profielkeuzebegeleiding* passen binnen het tweede systeem. Dit is het sociale invloed systeem, zoals de school van een leerling. Een factor zoals de school kan van invloed zijn op de besluitvorming van een leerling (Chinyamurindi et al., 2021). *Profielkeuzebegeleiding* wordt in dit onderzoek gegeven op de school van de leerlingen, eveneens het *advies* wat leerlingen krijgen wordt gegeven door de docenten van hun school. Tenslotte, volgens het STF baseren leerlingen hun redenen ook op mensen in hun omgeving, maar dit komt in de resultaten van het huidige onderzoek niet specifiek naar voren.

Samenvattend is het STF een goede theoretische basis om te gebruiken voor dit onderzoek omdat de factoren die in dit onderzoek naar voren komen passen binnen de systemen van de theorie. Daarnaast is in dit onderzoek enige onderbouwing gevonden voor de in de theorie beschreven systemen waardoor het STF bruikbaar is voor het bestuderen van profielkeuzes van leerlingen.

Naast het inzichtelijk maken van de redenen van leerlingen voor het kiezen van een profiel is ook een mogelijk verschil tussen jongens en meisjes onderzocht. Allereerst hebben jongens vaker *interesse* als reden gegeven dan dat meisjes dit aangaven. Het *toekomstperspectief* is door iets meer jongens gekozen als reden in vergelijking met de meisjes, maar dit verschil is verwaarloosbaar. Het toekomstperspectief is voor zowel jongens als voor meisjes de meest genoemde reden. Daarnaast verschillen de redenen voor het kiezen van een profiel tussen jongens en meisjes minimaal, wat overeenkomt met onderzoek van Van Langen et al. (2006). Tenslotte hebben jongens vaker in dit onderzoek meer dan één factor aangegeven als reden voor de profielkeuze in vergelijking met meisjes, waarbij de meisjes vaker maar één factor hebben genoemd. Desondanks moet er voorzichtig omgegaan worden met deze bevindingen aangezien de steekproef niet geheel representatief is voor de gehele populatie leerlingen die in het jaar van de profielkeuze zitten.

Tenslotte komen de uitkomsten van de gekozen profielen van jongens en meisjes in deze studie overeen met de verwachtingen, namelijk dat over het algemeen de zorgprofielen oververtegenwoordigd worden door meisjes en de techniekprofielen door jongens (Korpershoek et al., 2006; Van Langen et al., 2006; VHTO Expertisecentrum genderdiversiteit in bèta, techniek en IT, 2022).

Beperkingen van het onderzoek

Dit onderzoek kent enkele beperkingen. Allereerst is er in dit onderzoek gekeken naar een mogelijk verschil in redenen tussen jongens en meisjes voor het maken van een profielkeuze. Echter, de verdeling tussen jongens en meisjes is niet evenredig verdeeld, namelijk respectievelijk 9:18. De meisjes zijn hierbij oververtegenwoordigd wat de resultaten mogelijk kan hebben beïnvloed. Dit heeft als gevolg dat vanuit dit onderzoek geen algemene uitspraken kunnen worden gedaan. In dit onderzoek is naar voren gekomen dat de redenen die jongens en meisjes geven voor de keuze van een profiel minimaal verschillen van elkaar waarbij jongens *interesse* net iets vaker benoemden. Wellicht dat de redematies tussen jongens en meisjes variëren per leerling en dit niet afhangt van het geslacht. Verder toont dit onderzoek een verschil in profielkeuze tussen jongens en meisjes. Concluderend verschillen de keuzes tussen jongens en meisjes voor het maken van een profiel waarbij de redematies vrijwel niet verschillen. Vervolgonderzoek zou kunnen uitwijzen, wanneer de redematie verder wordt uitgevraagd, in hoeverre er een verschil in redematies is tussen jongens en meisjes voor het maken van een profielkeuze. Hierbij is het van belang om in een volgend onderzoek een grotere steekproef te nemen zodat de betrouwbaarheid vergroot kan worden. Mogelijk zouden er in het vervolg daarom meerdere scholen meegenomen kunnen worden om zo het aantal jongens te vergroten. Wellicht kunnen dan uitspraken gedaan worden over een mogelijk verschil tussen jongens en meisjes.

Ten tweede wordt in dit onderzoek vaak het *toekomstperspectief* als reden genoemd voor het kiezen van een profiel. Wellicht dat leerlingen vooral de *toekomst* als reden zien voor het maken van een profielkeuze, omdat op school de voorlichtingen specifiek gaan over het toekomstperspectief van de leerlingen. Dit zou mogelijk de keuzes van de leerlingen kunnen beïnvloeden. Het *advies* en de *profielkeuzebegeleiding* zouden daarom bij kunnen dragen aan de andere drie factoren. Een aanbeveling zou kunnen zijn om de factoren *profielkeuzebegeleiding* en *advies van de docenten* mee te nemen in een vervolgonderzoek. Mogelijk dat de begeleiding en de adviezen op school van invloed zijn op de redenen die leerlingen noemen zoals *interesse* of de moeilijkheidsgraad van een profiel of vak.

Daarnaast is de invloed van anderen op het maken van een profielkeuze in dit onderzoek weinig naar voren gekomen. Een aanbeveling voor vervolgonderzoek zou kunnen zijn om de ervaren invloed van anderen specifiek uit te vragen aan de leerlingen in een volgend interview. Op deze manier wordt mogelijk de invloed(en) van anderen meer duidelijk en kan hier wellicht meer aandacht aan besteed worden. Hiervoor zou het interviewschema uitgebreid moeten worden om zo meer specifieke vragen te kunnen stellen wat betreft de invloed van anderen. Daarnaast zouden er ook gesprekken gevoerd kunnen worden met de ouders of docenten van leerlingen, zodat er vanuit verschillende perspectieven gekeken kan worden naar redenen die mogelijk van invloed zijn voor het kiezen van een profiel en het verschil in profielkeuze tussen jongens en meisjes.

Verder zijn de interviews in focusgroepen afgenomen waarbij telkens drie leerlingen tegelijkertijd deelnamen aan een interview. Deze setting kan er mogelijk voor hebben gezorgd dat

leerlingen sneller de neiging hebben om sociaal-wenselijke antwoorden te geven of niet alle leerlingen krijgen de kans om hun hele verhaal te vertellen. Ook zijn het aantal vragen dat beantwoord kunnen worden in focusgroepen beperkt en de resultaten zijn mogelijk over het algemeen beperkt generaliseerbaar naar andere leerlingen die in het jaar zitten van de profielkeuze (Van Assema et al., 1992).

Een sterk punt in dit onderzoek is daarentegen dat door middel van een interview een gesprek is gevoerd met leerlingen over de profielkeuze. Op deze manier kan de onderzoeker verder ingaan op bepaalde antwoorden die een leerling geeft en zijn leerlingen vrij in het geven van antwoorden. Wanneer er vragenlijsten gebruikt zouden worden, blijven de antwoorden mogelijk beperkt en oppervlakkig. Het opstellen van een interviewleidraad heeft er daarentegen wel voor gezorgd dat de vragen mogelijk gericht zijn en per interview grotendeels gelijk zijn. Een aanbeveling is om in het vervolg leerlingen individueel te interviewen. Wanneer je leerlingen individueel interviewt kan een onderzoeker meer vragen stellen en worden sociaal-wenselijke antwoorden mogelijk beperkt. Op deze manier wordt de externe validiteit ook vergroot aangezien resultaten van focusgroepen over het algemeen niet generaliseerbaar zijn naar alle leerlingen die in het jaar van de profielkeuze zitten.

Ten slotte zou het codeerschema dat in dit onderzoek is gebruikt ook op meerdere interviews met meerdere leerlingen afgenomen moeten worden om te kijken of het codeerschema volledig is. Het codeerschema voor dit onderzoek is namelijk gebaseerd op negen interviews, waardoor het codeerschema mogelijk niet uitputtend is aangezien de dataverzameling niet is doorgegaan tot het saturatiepunt. Het zou kunnen dat dit codeerschema niet bepaalde thema's/codes bevat die bij andere interviews aan bod zouden komen. Een aanbeveling zou kunnen zijn om in het vervolg de andere scholen ook mee te nemen in het onderzoek zodat de thema's wellicht aangevuld kunnen worden die in andere interviews naar voren komen.

Aanbevelingen voor de praktijk

De profielkeuzebegeleiding heeft volgens de meeste leerlingen in dit onderzoek vrijwel niet bijgedragen als reden voor het kiezen van een profiel. Echter komt uit de literatuur naar voren dat gebruikte informatiebronnen van invloed zijn bij de keuze van een profiel (Borghans et al., 2008). Als aanbeveling voor de praktijk zou er specifiek gekeken kunnen worden naar de profielkeuzebegeleiding en/of informatiebronnen die leerlingen krijgen tijdens het profielkeuzetraject op school. Wellicht dat de informatie die leerlingen krijgen mogelijk niet altijd aansluit bij de interesses van de leerlingen of de gekregen informatie is niet volledig genoeg.

Daarnaast kan de omgeving van leerlingen een belangrijke rol spelen bij de profielkeuze. Deze omgeving, zoals ouders of de school, moet op de hoogte zijn van hun belangrijke rol die zij hebben voor leerlingen die een profielkeuze moeten maken (Korpershoek et al., 2014). Anderen zoals ouders zijn tot op zekere hoogte rolmodellen voor leerlingen (Stout et al., 2011). Wellicht dat er in de vorm van gesprekken tussen de school en ouders informatie gedeeld kan worden over het profielkeuzetraject. Op

veel scholen vindt bijvoorbeeld ook een beroepenvoorlichting plaats waarbij ouders van leerlingen een presentatie geven over het beroep dat zij uitvoeren. Ouderparticipatie krijgt hierbij steeds meer aandacht aangezien het verschillende voordelen kan bieden voor leerlingen tijdens de schoolloopbaan (Vyverman & Vettenburg, 2009). Wanneer ouders ook kennis opdoen wat betreft bijvoorbeeld het aanbod profielen, kunnen hier mogelijk makkelijker gesprekken over gevoerd worden tussen leerlingen en de ouders wat wellicht kan helpen bij de besluitvorming van leerlingen.

Referenties

- Boeije, H. (2002). A purposeful approach to the constant comparative method in the analysis of qualitative interviews. *Quality and Quantity : International Journal of Methodology*, 36(4), 391–409. <https://doi.org/10.1023/A:1020909529486>
- Borghans, L., Coenen, J., Golsteyn, B., Huijgen, T., & Sieben, I. (2008). Voorlichting en begeleiding bij de studie-en beroepskeuze en de rol van arbeidsmarktinformatie. *Researchcentrum voor onderwijs en arbeidsmarkt, Maastricht*.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Bügel, K., Alberts, R. V. J., & Zwitser, R. J. (2011). Hebben jongens een steeds groter wordende onderwijs achterstand? Sekseverschillen in onderwijsprestaties vanaf vijftien jaar. *Tijdschrift voor Genderstudies*, 14(4).
- Chinyamurindi, W. T., Hlatywayo, C. K., Mhlanga, T. S., Marange, C. S., & Chikungwa-Everson, T. (2021). Career decision-making amongst high school learners: a descriptive-exploratory study from South Africa. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, 16(1), 129–147. <https://doi.org/10.18844/cjes.v16i1.5516>
- Cuff, B. (2007). *Perceptions of subject difficulty and subject choices : are the two linked, and if so, how?* (Report No. Ofqual/17/6288). Ofqual.
- Driessen, G., Doesborgh, J., Ledoux, G., Overmaat, M., Roeleveld, J., & Veen, I. (2005). *Van basis-naar voortgezet onderwijs. Voorbereiding, advisering en effecten*. [Sl]: Nijmegen: ITS.
- Garcia, P. R. J. M., Restubog, S. L. D., Toledano, L. S., Tolentino, L. R., & Rafferty, A. E. (2012). Differential moderating effects of student- and parent-rated support in the relationship between learning goal orientation and career decision-making self-efficacy. *Journal of Career Assessment*, 20(1), 22–33. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1177/1069072711417162>
- Gati, I., & Saka, N. (2001). High school students' career-related decision-making difficulties. *Journal of Counseling & Development*, 79(3), 331–40. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1002/j.1556-6676.2001.tb01978.x>
- Germeijs, V., & Verschueren, K. (2006). High school students' career decision-making process: development and validation of the study choice task inventory. *Journal of Career Assessment*, 14(4), 449–471. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1177/1069072706286510>
- Grip, A. & Smits, W. (2007). *Technotopics: essays over onderwijs en arbeidsmarkt voor bètatechnici II*. Platform Bèta Techniek.
- Kaenders, R., & Top, J. (2003). Het zit hem in de derde klas. *Nieuw Archief voor Wiskunde*, 4, 302–303.
- Korpershoek, H., Guntern, S., & van der Werf, G. (2014). The impact of significant others on gender-atypical, gender-typical and gender-neutral study choices. *Gruppendynamik und Organisationsberatung*, 45(4), 441–463. <https://doi.org/10.1007/s11612-014-0263-1>

- Korpershoek, H., Kuiper, H., & Werf, M. P. C. van der. (2006). *Havo-5 en vwo-5 en de tweede fase: de bovenbouwstudie van voel'99*. GION, Gronings instituut voor onderzoek van onderwijs, opvoeding en ontwikkeling.
- Lent, R. W., Brown, S. D., & Hackett, G. (2000). Contextual supports and barriers to career choice: a social cognitive analysis. *Journal of Counseling Psychology, 47*(1), 36–49.
<https://doi.org/10.1037/0022-0167.47.1.36>
- López-Sáez, M., Puertas, S., & Sáinz, M. (2011). Why don't girls choose technological studies? Adolescents' stereotypes and attitudes towards studies related to medicine or engineering. *The Spanish Journal of Psychology, 14*(1), 74–87.
https://doi.org/10.5209/rev_SJOP.2011.v14.n1.6
- Rekers-Mombarg, L. T. M., & Gronings Instituut voor Onderzoek van Onderwijs. (2015). *Vernieuwde tweede fase en de doorstroom naar en in het hoger onderwijs*. GION onderwijs/onderzoek, Rijksuniversiteit Groningen.
- Rekers-Mombarg, L., Korpershoek, H., Kuiper, H., & van der Werf, M. (2010). *Van studiehuis naar studentenhuys, de studeer-, werk- en persoonlijke situatie van havo- en vwo-eindexamen leerlingen*. GION, Gronings Instituut voor Onderzoek van Onderwijs, Opvoeding en Ontwikkeling, Rijksuniversiteit Groningen.
- Roger, A., & Duffield, J. (2000). Factors underlying persistent gendered option choices in school science and technology in Scotland. *Gender and Education, 12*(3), 367–83.
<https://doi.org/10.1080/713668300>
- Sáinz M., & Müller J. (2018). Gender and family influences on Spanish students' aspirations and values in stem fields. *International Journal of Science Education, 40*(2), 188–203.
<https://doi.org/10.1080/09500693.2017.1405464>
- Sáinz, M., Solé, J., Fàbregues, S., & García-Cuesta, S. (2021). Secondary school teachers' views of gender differences in school achievement and study choices in Spain. *Sage Open, 11*(3).
<https://doi.org/10.1177/21582440211047573>
- Siddiky, M. R., & Akter, S. (2021). The Students' Career Choice and Job Preparedness Strategies: A Social Environmental Perspective. *International Journal of Evaluation and Research in Education, 10*(2), 421–431. <http://doi.org/10.11591/ijere.v10i2.21086>
- Smyth, E., & Hannan, C. (2006). School effects and subject choice: the uptake of scientific subjects in Ireland. *School Effectiveness and School Improvement, 17*(3), 303–327. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1080/09243450600616168>
- Spelke, E. S. (2005). Sex differences in intrinsic aptitude for mathematics and science?: a critical review. *The American Psychologist, 60*(9), 950–8. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.60.9.950>
- Stake, J. E. (2006). The critical mediating role of social encouragement for science motivation and

- confidence among high school girls and boys. *Journal of Applied Social Psychology*, 36(4), 1017–1045. <https://doi.org/10.1111/j.0021-9029.2006.00053.x>
- Stout, J. G., Dasgupta, N., Hunsinger, M., & McManus, M. A. (2011). STEMing the tide: Using ingroup experts to inoculate women's self-concept in science, technology, engineering, and mathematics (STEM). *Journal of Personality and Social Psychology*, 100(2), 255–270. <https://doi.org/10.1037/a0021385>
- Van Assema, P., Mesters, I., & Kok, G. (1992). Het focusgroep-interview: een stappenplan. *TSG (Dutch Journal of Health Sciences)*, 7, 431-7.
- Van Langen, A., Rekers-Mombarg, L., & Dekkers, H. (2006). Group-related differences in the choice of mathematics and science subjects. *Educational Research & Evaluation*, 12(1), 27–51. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1080/13803610500392129>
- VHTO Expertisecentrum genderdiversiteit in bèta, techniek en IT. (2022). *Cijfers havo/vwo – VHTO*. Geraadpleegd op 17 mei 2022, van <https://www.vhto.nl/kennis/cijfers/cijfers-havo/vwo/>
- Vyverman, V., & Vettenburg, N. (2009). Parent participation at school. *Childhood*, 16(1), 105–123. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1177/0907568208101693>

Bijlage A

Codeboom Interviews

Deze bijlage bevat de codeboom van de geanalyseerde interviews. De schuingedrukte codes zijn de factoren die uiteindelijk zijn ontstaan, mede door middel van de literatuur. De blauwgekleurde codes zijn tijdens de eerste stap van de CCM ingebracht. De codes die in de tweede stap van de CCM naar voren zijn gekomen zijn oranje gekleurd.

Toekomst (latere opleiding)

Fragmenten bij deze code geven aan dat leerlingen hun redenen baseren op wat voor hen belangrijk is voor hun toekomst.

Keuze II-[profiel]_toekomst

Keuze II-[profiel]_keuzetoeekomstmakkelijker

Interesse

Fragmenten bij deze code geven aan dat leerlingen hun redenen baseren op wat zij leuk of niet leuk vinden.

Keuze II-[profiel]_interesse (ook wel omdat je het leuk vindt)

Keuze II-[profiel]_geeninteresse

Inhoud profiel → veranderd naar *Moeilijkheidsgraad*

Fragmenten bij deze code gaan over het gekozen profiel van leerlingen, wat bepaalde profielen inhouden en wat daarbij van invloed is geweest bij het maken van hun keuze, oftewel redenen voor het maken van een keuze. Deze code is opgesplitst in subcodes, zoals cijfers, moeilijkheid en inhoud profiel. Deze fragmenten gaan over keuzes voor een profiel omdat bepaalde vakken of moeilijkheden bijvoorbeeld een rol speelt bij het maken van een keuze.

Keuze II-[profiel]_inhoudprofiel

Keuze II-[profiel]_reden

Keuze II-[profiel]_cijfers (waar iemand beste op staat bijv.)

Moeilijkheid

Keuze II-[profiel]_moeilijkheid

Keuze II-[profiel]_slim

Schooladvies (hoort bij cijfers of docent)

Fragmenten bij deze code gaan over het advies wat leerlingen krijgen van bijvoorbeeld docenten en wat leerlingen daadwerkelijk doen met het advies/of het invloed heeft op het maken van een keuze.

Keuze II-[profiel]_advies

Keuze II-[profiel]_opvolgen

Keuze II-[profiel]_nietopvolgen

Vakken

Keuze II-[profiel]_vakken

Keuze II-[profiel]_combivakken

Soort vakken (beta en alfa)

Keuze II-[profiel]_goedinzijn

Informatiebronnen/begeleiding (open dagen, oefeningen, programma's etc.) → veranderd naar
Profielkeuzebegeleiding

Fragmenten bij deze code gaan over de informatie van bijvoorbeeld scholen etc. die leerlingen krijgen bij het maken van een profielkeuze, en of dit daadwerkelijk van invloed is geweest op het maken van hun keuze.

Keuze II-[profiel]_informatie

Keuze II-[profiel]_informatieouders

Keuze II-[profiel]_bezoekjes (+ stage, theater)

Keuze II-[profiel]_gesprekken

Keuze II-[profiel]_opdrachten

Keuze II-[profiel]_beroepenmarkt

Keuze II-[profiel]_droomloopbaan

Keuze II-[profiel]_test

Keuze II-[profiel]_verbeterpunten

Keuze II-[profiel]_informatie_nuttig

Keuze II-[profiel]_informatie_nietnuttig

Gendertyperend

Fragmenten bij deze code gaan over de vraag aan leerlingen of zij denken dat er verschil zit tussen jongens en meisjes in het maken van een keuze voor een profiel en hoe de verschillen zijn op hun school.

Keuze II-[profiel]_gendertyperend